

بررسی تجربیات و دیدگاه دانشجویان در خصوص ارتقاء انگیزه آموزشی در دانشگاه علوم پزشکی گلستان در سال ۱۳۹۳

لیلا جویباری^۱، فرزانه مختاری^۲، مریم نوروزی^۳، دکتر اکرم ثناگو^{۴*}

چکیده

مقدمه: دانشجویان با انگیزه بالا طی دوره‌های آموزشی فعال‌تر بوده و به موفقیت بیشتری نایل می‌شوند. در بسیاری از موارد وجود انگیزه و یا فقدان آن به طور آشکاری منجر به موفقیت و یا شکست می‌گردد. هدف از این مطالعه بررسی تجربیات و دیدگاه دانشجویان در خصوص ارتقاء انگیزه آموزشی بود.

روش پژوهش: در این مطالعه با رویکرد کیفی (۱۳۹۳)، براساس نمونه‌گیری مبتنی بر هدف و با حداکثر تنوع، ۴۴ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان مشارکت نمودند. برای جمع‌آوری اطلاعات از مصاحبه‌های انفرادی نیمه ساختارمند تا رسیدن به اشباع داده‌ها استفاده شد. تمامی مصاحبه‌ها ضبط، خط به خط دست نویس و مطابق روش "تحلیل محتوای مرسوم" آنالیز شد.

یافته‌ها: از تحلیل داده‌ها مضمون اصلی "استاد"، "مشارکت علمی فرهنگی"، "رقابت سالم- محیط پویا" و مضمون فرعی "موج منفی" استخراج شد که تبیین‌کننده تجربیات و دیدگاه دانشجویان در خصوص عوامل ارتقا دهنده انگیزه آموزشی تحصیلی می‌باشند.

نتیجه‌گیری: داده‌های مطالعه موید نقش محوری اساتید در انگیزه آموزشی دانشجویان بود؛ اگرچه وجود فضایی برای پویایی و رقابت سالم و امکان نقش آفرینی در فعالیتهای آموزشی، پژوهشی و فرهنگی نیز از اهمیت زیادی برخوردار بوده است.

کلمات کلیدی: انگیزه، راهکارهای انگیزشی، دانشجو، تحلیل محتوای مرسوم

مقدمه

نیروی روانی است که به شکلی آگاهانه یا ناآگاهانه فرد را برای برآورده ساختن نیازهای فیزیولوژیک یا انگیزه‌های روانشناختی خود، به سوی رفتاری خاص رهنمون می‌شود. پایه‌ی این نیروی روان شناختی نیازهای زیستی، روانی و اجتماعی است. این نیازها با ایجاد فشار درونی فرد را وادار

داشتن انگیزه برای انجام هر کاری توسط انسان لازم است و هیچ یک از فعالیت ارادی انسان‌ها بدون داشتن انگیزه رخ نمی‌دهد. یادگیری یکی از فعالیت‌هایی است که مسیر اصلی آن برخورداری از انگیزه است (۱). انگیزش نوعی

۱- دانشیار، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، مرکز تحقیقات پرستاری، گرگان، ایران

۲- دانشجوی پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران.

۳- دانشجوی پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران.

۴- نویسنده مسئول، دانشیار، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران.

به تربیت دانشجو ادامه می‌دهد و منتظر ایجاد انگیزه و تمایل در فراگیران نمی‌ماند. این نظام‌های آموزشی هستند که باید بر تلاش خود افزوده، علاوه بر حفظ شرایط موجود شرایط آموزشی را ارتقاء بخشیده تا نیروی کار دانا و ماهرتر به جامعه تحویل دهند. بر اساس برنامه چهارم توسعه کشور، اهداف و برنامه‌های آموزش عالی بر اساس بهبود کیفیت آموزش و افزایش سهم کشور در تولید علم جهانی تدوین و اهداف اساسی آموزش عالی که در قانون مصوب جمهوری اسلامی ایران ذکر شده است، شکوفا ساختن استعدادها و فراگیران و تقویت توانمندی آن‌ها برای پژوهش، ابتکار و خلاقیت است (۲). ضمن این که تربیت دانشجویانی با انگیزه که در جهت تولید علم گام بردارند از اهداف عالی نظام آموزشی کشور است اما از کاستی‌های دستیابی به این هدف ناکارآمدی الگوهای سنتی آموزش است که کاهش انگیزه آموزشی دانشجویان را در بردارد.

برخی از شواهد ارتباط مؤثر بین استاد و دانشجو را در افزایش اثربخشی فرایند آموزش و یادگیری را اساسی می‌دانند. شخصیت و جنبه‌های اخلاقی استاد، در کنار دانسته‌های علمی و نحوه تدریس وی، می‌تواند در بهبود روابط بین استاد و دانشجو و در نتیجه افزایش و بهبود فرایند یاددهی و یادگیری مؤثر باشد (۱۰).

مطالعات داخلی در زمینه انگیزه تحصیلی انگشت شمار است، ضمن این که با رویکرد پرسشنامه‌ای به این موضوع مهم پرداخته‌اند. بخشنده و همکاران (۱۳۹۴) نشان دادند انگیزه تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی، بیشترین درصد مربوط به بعد معنوی رشته و خدمت به هم‌نوع بود. عوامل کاهشدهنده انگیزه محول کردن کار در سطح پایین در بالین به دانشجویان، دیدگاه جامعه و نحوه برخورد پزشکان را بیان کردند (۱۱). ناصح و همکاران (۱۳۹۶) انگیزه تحصیلی دانشجویان را متوسط و با چهار عامل رفاه دانشجویی، آموزشی دانشکده، مراکز آموزشی و آینده شغلی ارتباط معنی دار داشت (۱۲). با توجه به اهمیت

به انجام اعمال گوناگون می‌نمایند، اما اگر فرد به این نتیجه برسد که برای نمونه فعالیت تحصیلی یا شغلی او دستیابی به اهداف و نیازهایش را در پی ندارد، نیروی روانشناختی کاهش می‌یابد و صدمات انگیزشی رخ می‌دهد تا آن جا که فرد از نظر شناختی در ادامه فعالیت خود دچار تردید می‌شود (۲). فقدان انگیزه، یکی از نگرانی‌های اصلی دست‌اندرکاران آموزش در دنیا است به طوری که آنان را برای یافتن راهی در ایجاد انگیزه بر اساس درک و تفکر برانگیخته است (۳). به عبارت دیگر برخی از نویسندگان فقدان انگیزه یادگیری را ریشه مشکلات ناشی از شکست در دستیابی به پیامدهای آموزشی مناسب می‌دانند (۴). مطالعات نشان می‌دهد تجسم نیازهای اولیه و اساسی در آینده و پیش‌بینی دستیابی به این هدف‌ها باعث افزایش چشمگیر انگیزه دانشجویان برای فعالیت بیشتر در زمان حال می‌شود (۵). فرآیند شناختی پیش‌بینی دستیابی به هدف‌هایی که فرد برای رسیدن به آنها تلاش می‌کند، احساس سرزنده بودن و جلوگیری از افسردگی، سازماندهی و تنظیم فعالیت‌های روزمره در جهت رسیدن به هدف‌ها و سازگاری بیشتر با گرفتاری‌های روزمره فرد را یاری می‌دهد (۶). وضع مالی خوب، تشکیل خانواده و به دست آوردن شغل مناسب که همگی از نیازهای اولیه و ثانویه فیزیولوژیک هستند، از مهم‌ترین عوامل انگیزش دانشجویان به شمار می‌روند (۷). شواهد مویید آن است برآورده نشدن نیازهای کنونی دانشجویان در رابطه با امکانات آموزشی دانشگاه اثر مهمی در وارد کردن صدمات انگیزشی و در نتیجه کاهش انگیزه تلاش و فعالیت تحصیلی دارد (۸). هیجان‌های مثبت به ویژه برانگیخته شدن علاقه باعث تمایل بیشتر به جستجو و کنجکاوی، کشف ایده‌های نوین و گسترش اندیشه و عمل می‌گردد. عواطفی مانند تنفر، افسردگی، ترس و خشم نیز ممکن است از شرایط نامطلوب امکانات آموزشی و محیط تحصیل سرچشمه بگیرند و می‌توانند به کاهش انگیزه دانشجویان و در نتیجه افت عملکرد آنان منجر شوند (۹). نظام آموزش پزشکی به دلیل نیاز کشور، بی‌وقفه

عمیق‌تر شدن مصاحبه و پی بردن به ابعاد تجربیات و دیدگاه مشارکت‌کنندگان در خصوص ارتقای انگیزه آموزشی‌شان استفاده شد. از تحلیل محتوای مرسوم برای آنالیز استفاده شد. تحلیل محتوا به میزان گسترده‌ای به عنوان تکنیک تحقیق کیفی استفاده می‌شود، به جای این که یک روش واحد باشد از سه رویکرد تحلیل محتوا مرسوم، تحلیل محتوا هدایت شده و تحلیل محتوا تجمعی برخوردار است. در همه این سه رویکرد برای تفسیر معنی از واحد داده متنی استفاده می‌شود. تفاوت عمده بین این رویکردها مربوط به کدگذاری و منشا کدها و تهدیدهای مربوط به صحت و دقت مطالعه است. در تحلیل محتوای مرسوم (Conventional content analysis) طبقات حاوی کدها مستقیماً از داده‌های متنی گرفته می‌شوند (۱۴). پس از انجام مصاحبه، متن گفتگوها از نوارها، پیاده و چندین بار مرور شد، در مرحله بعدی، متن نسخه‌برداری شده چندین بار روخوانی و زیر قسمت‌های مهم خط کشیده شد تا از سایر قسمت‌ها متمایز شوند. سپس قسمت‌های مهم به کوچک‌ترین واحد معنی‌دار خود شکسته شد. داده‌های کم ارتباط و بی‌ربط کنار گذاشته شد. مضمون‌ها با توجه به تکرار و معنای خود در دسته‌هایی قرار گرفت که نام این دسته‌ها نشانگر محتوای آن و بیانگر منظور مشارکت‌کنندگان بود. دسته‌ها چندین بار مرور و دسته‌های مشابه در یکدیگر ادغام شدند. در نهایت پژوهشگران و مشارکت‌کنندگان درباره معنای داده‌ها و آنچه در قالب مضامین اصلی و فرعی، دسته‌ها، محتوا و نام آنها نمود یافته بود، به توافق رسیدند. برای اطمینان از صحت و دقت (rigor) مطالعه از یکی از مهم‌ترین اصول آن یعنی بازگشت به ده شرکت‌کنندگان (member check) استفاده شد. مضامین استخراج شده به آنان داده شد و سوال گردید آیا این مضامین می‌تواند بیانگر تجربه و دیدگاه آنان را در خصوص انگیزش آموزشی در محیط دانشگاهی باشد. همچنین کدگذاری داده‌ها توسط دو نفر از مجریان این تحقیق به طور مجزا صورت گرفت و سپس میزان توافق آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

انگیزه در موفقیت و پیشرفت تحصیلی فراگیران علوم پزشکی، این مطالعه با هدف تبیین تجربیات و دیدگاه دانشجویان در خصوص ارتقای انگیزه آموزشی و ارائه نیم‌رخ از این مقوله اجرا شده است.

روش پژوهش

در این تحقیق از روش پژوهش کیفی با رویکرد تحلیل محتوا استفاده شد. پژوهش کیفی، رویکردی هوشمند و ذهنی برای توصیف تجربیات زندگی و معنی دادن به آنها و وسیله‌ای برای جستجوی عمق، معنا و پیچیدگی موجود در پدیده‌ها است (۱۳). نمونه‌گیری مبتنی بر هدف و با رعایت تنوع متغیرهای جمعیت شناختی و آموزشی (جنسیت، ترم و رشته تحصیلی) صورت گرفت. از بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان مشغول به تحصیل در سال ۱۳۹۳ که تمایل به انجام مصاحبه داشتند و توانایی انتقال تجربه و دیدگاه خود در خصوص انگیزه در محیط آموزشی برخوردار بودند برای شرکت در مطالعه دعوت به عمل آمد. مصاحبه‌ها انفرادی و نیمه ساختارمند بود و هر مصاحبه ۲۰ تا ۶۰ دقیقه (میانگین سی دقیقه) طول کشید. هر مشارکت‌کننده‌ای حداقل در یک جلسه مصاحبه شدند و ۱۰ نفر از دانشجویان در مصاحبه جلسه دوم (براساس نظر پژوهشگر) شرکت نمودند. هرگاه شرکت‌کنندگان ضرورت قطع مصاحبه را اعلام می‌کردند جلسه به اتمام می‌رسید.

نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع داده‌ها (تا جایی که با ادامه مصاحبه، داده جدیدی استخراج نشد) ادامه یافت. ۴۴ دانشجوی در مصاحبه‌های نیمه ساختارمند شرکت نمودند. در تمامی مصاحبه‌ها حداقل دو سوال باز تکرار شد: "موقعیتی را برایمان به عنوان یک دانشجوی دانشگاهی تعریف کنید که انگیزه آموزشی زیادی داشتید، و یا موقعیتی را برایمان به عنوان یک دانشجوی دانشگاهی تعریف کنید که کمترین انگیزه را داشتید؟" از سوالات کاوشی مانند "چرا، چطور، چگونه، مثال بزنید" برای

کلیه اصول اخلاق در پژوهش‌های انسانی از قبیل؛ کسب رضایت آگاهانه، محرمانه نگه داشتن هویت فردی مشارکت کنندگان و حق خروج از مطالعه رعایت شد.

یافته‌ها

از تحلیل داده‌ها مضامین اصلی "استاد"، "مشارکت علمی فرهنگی"، "رقابت سالم- محیط پویا" و مضمون فرعی "موج منفی" استخراج شد که تبیین کننده تجربیات و دیدگاه دانشجویان در خصوص عوامل ارتقا دهنده انگیزه آموزشی تحصیلی می‌باشند. در ذیل مضامین استخراج شده به همراه نقل قول‌های مستقیم از مصاحبه‌ها به منظور تبیین بهتر مفاهیم آورده شده است.

استاد

داده‌ها موید آن بود که کلام، نگرش و عقاید اساتید در جذب و نگهداری، افزایش و کاهش انگیزه دانشجو در علاقمندی به رشته تحصیلی، تلاش آموزشی و یادگیری تاثیرگذار است. اساتید به عنوان منبع انرژی انگیزشی و منبع تشویقی توانسته بودند با گفتمان‌های معمول خود اثر شگرفی در دانشجویان از نظر انگیزش تحصیلی بگذارند. کلام یا رفتاری به غیر از جلب دانشجو به درس و رشته تحصیلی را مغایر شخصیت استاد می‌دانستند و به شدت سبب افت انگیزش می‌شد. انگیزه دانشجو در محیط آموزشی گویی بر لبه تیغ استاد قرار داشت هر صحبت و یا رفتار استاد می‌توانست همانند الماس برش بر شیشه شکننده انگیزشی دانشجو باشد. برقراری ارتباط با استاد و همچنین داشتن استاد خبره بکرات توسط مشارکت کنندگان به عنوان عامل انگیزشی مطرح شد. تاکید بر اهمیت برقراری ارتباط نزدیک و صمیمی با استاد در ایجاد انگیزه آموزشی در تمامی مصاحبه‌ها مشاهده شد. نوع صحبت‌های استاد اثر شگرفی در دانشجویان دارد که این می‌تواند جذابیت درس و علاقه دانشجو به رشته را افزایش دهد. یکی از دانشجویان

بیان داشت.

"صحبت‌هایی که یه بار آقای دکتر... در کلاسما واسم خیلی دلچسب بود و باعث شد با انگیزه و علاقه بیشتری به درس و رشته خودم نگاه کنم."

نقش رفتارهای تشویقی استاد و همچنین رفتارهای انسان دوستانه وی در کلاس درس سبب انگیزه دانشجو می‌شد. بسیاری از مشارکت کنندگان رفتاری که به تعبیر آنان خشک تلقی می‌شود عامل از دست دادن انگیزه درس خاصی می‌شود. "تشویق اساتیدم به این رشته... که میگن این رشته مهندسیه باعث افزایش انگیزم می‌شه"

تمامی جنبه‌های شخصیتی و علمی اساتید می‌توانست سبب افزایش یا کاهش انگیزه دانشجویان شوند. لذا مشارکت کنندگان به موارد متنوعی از جنبه‌های رفتاری و منش معلمی استاد اشاره کردند به نحوی که گویی این امر القا می‌شود استاد تنها عامل انگیزشی دانشجویان در محیط‌های آموزشی است. تمامی رفتارهای اساتید مورد تعبیر و تفسیر دانشجویان قرار می‌گیرد و اثر خاص خود را بر رفتار فراگیران می‌گذارد. خبرگی استاد و تحصیلات عالی وی نیز در انگیزش دانشجو نقش آفرین بوده است. مثال‌های زیر موید این امر است:

"باید از استادی خبره با سطح تحصیلات بالا استفاده بشه. توی بچه‌ها انگیزه ایجاد کنن که فقط به بازار کار و درآمد فکر نکنند و به یادگیری بیشتر توجه کنند."

"وجود اساتید با بار علمی بالا و پرانرژی که باعث می‌شه دانشجویها از تنبلی و کسالت بیرون بیان."

چاره ساز فضاهای بی‌حوصلگی و درس‌گریزانی، شور و انرژی استاد بوده است. استادی که توانایی هدایت یادگیری دانشجو، مهارت علمی، مهارت ارتباطی بالا و روش تدریس مناسب داشته باشد می‌تواند عاملی انگیزشی در درس خاص محسوب شود. "استاد خیلی تاثیر گذاره باید شیوه آموزشی مناسب انتخاب کنه".

زمانی که مطالب درسی به زبان قابل درک و فهم تدریس می‌شد

دانشجویان نقش استاد را در جلب انگیزه دانشجویان اینگونه بیان داشت.

"اساتید با صحبت‌های خودشون در دانشجویان انگیزه ایجاد کنند نه اینکه موج منفی بفرستند."

دانشجویان جلب انگیزه دانشجویان را به رشته و یادگیری از سوی استاد را برای او وظیفه می‌دانستند چرا که در تجربیات خود تاثیر پذیری زیادی را در کاهش و افزایش انگیزه خود به رشته و درس احساس کردند. کوچک شمردن رشته و یا مقطع دانشجویان از سوی استاد می‌تواند باعث یاس و ناامیدی آنان می‌شود.

"ما یه استاد خیلی بد اخلاق داشتیم که ایشون نه تنها من بلکه تمام افرادی که لیسانس هستن در تحقیر می‌کرد و می‌گفت من در حد شما نیستم من در حد رزیدنت‌ها و دکترها هستم. رفتارشون باعث شد من از رشته‌ام دست بکشم و دنبال پزشکی برم." مشارکت‌کنندگان، به اندازه‌ای ارتباط صمیمانه و برقراری ارتباط درست استاد با دانشجویان را موثر می‌دانستند که رفتار نامناسب استاد را عامل دلسردی به درسی که پیش از این به آن شدیداً علاقمند بودند، می‌دانستند.

"... تا قبل از اون علاقه زیادی به این درس داشتم... ولی با این اتفاقی که برام افتاد از این درس سرد شدم و نمره آخر ترمم به پانزده رسید" و یا دانشجوی دیگری افزود "اگر استاد سر کلاس خشک باشه انگیزه‌ام رو برای خوندن همون درس از دست میدم"

دانشجویان خواهان تایید و انگیزه گرفتن از استاد بودند و در غیر این در کم کاری‌های خود استاد را نیز مسبب می‌دانستند. صحبت‌های استاد تنها منوط به چگونگی تایید رشته دانشجویان نبود. قابل ندانستن دانشجویان برای رشته و یا حساس بودن رشته و توجه به دانشجویان زرنگ باعث کاهش انگیزه دانشجویان از سوی استاد می‌شده است.

"استادی اومد تو کلاس بهمون گفت شما بی‌سوادین به درد دکتر شدن نمی‌خورید و... خلاصه طوری حرف زد که الان

سبب انگیزه برای درس خواندن می‌شد: "وقتی می‌بینم استادا خوب توضیح میدن و درسی که برامون گذاشتن جذاب باشه انگیزه من بالا میره."

کوشش استاد برای فهماندن درس به دانشجویان انگیزه می‌داد: "وقتی استادی رامی‌بینم که از جان مایه میذاره... انگیزه بالامی‌ره" دیدن شور و هیجان استاد در زمان ارائه درس نیز عامل انگیزشی برای دانشجویان بود: "استادی که با هیجان درس میده، مهربون باشه، سخت‌گیره انگیزه ما رو برای خوندن بیشتر می‌کنه." وقت گذاشتن برای پاسخگویی به سوالات دانشجویان، سبب تحکیم ارتباطات دانشجویان-استاد و قوی شدن انگیزه می‌شد و البته تلاش و هیجان استاد در تدریس کافی نبود و "به موقع آمدن اساتید، اهمیت دادن به زمان دانشجویان، استفاده کامل از زمان برای تدریس" برای بالا بردن انگیزه لازم بود. تحریک دانشجویان به پاسخگویی به سوالات و دادن امتیازات تشویقی باعث انگیزه می‌شد. یکی از دانشجویان بیان داشت:

"وقتی می‌گه هر کی بتونه جواب این سوال رو بگه معلومه خیلی باهوشه... هر چند نمره در کار نیست... ولی خوب انگیزه این حرفا حالیش نمیشه، میره بالا...."

فضایی باز و انعطاف‌پذیری در تدریس عامل انگیزشی بوده است. یکی از دانشجویان اظهار داشت: "تشویق اساتید در کلاس درس و تدریس استادانی که در کلاس شوخ‌ترند و جوان‌پسند تدریس می‌کنند، آگه تغذیه هم بدهند که دیگه عالی میشه همه کلاسها رو میرم، غیبت بی‌غیبت." و یا "وقتی استاد می‌گه نیم نمره واسه هر کی این سوال را جواب بده، انگیزه در حد خیلی زیاد میره بالا..."

موج منفی

مشارکت‌کنندگان بر این باور بودند که اساتید بایستی با صحبت‌های خود در آنان انگیزه ایجاد کنند. ایما و اشارات و کلامی که از جانب اساتید دریافت و سبب کاهش انگیزش در دانشجویان می‌شد، به موج منفی تعبیر گردید. یکی از

" اردوهای علمی و سمینارها باعث شد با انگیزه بیشتری درس بخوانم...."

داشتن مسئولیت در کمیته‌ها و فعالیت‌های علمی پژوهشی باعث انگیزه در دانشجویان می‌شد. یکی از دانشجویان بیان داشت: "من به عنوان سردبیر مجله برای کارگاهی همدان انتخاب شدم با اینکه هوا خیلی سرد بود اما چون اون جا بزرگترین روزنامه نگارها را ملاقات کردیم... انگیزه‌ام برای بهتر کار کردن بیشتر شد."

دانشجویان بر این باور بودند اگر خمودگی و افسردگی از آنان زدوده شود انگیزه‌شان افزایش می‌یابد و بودن در اردوهای فرهنگی، در دستیابی به این امر مثمر است: "افسردگی میان دانشجویان شایعه... اردوی تفریحی-زیارتی که داشتیم باعث نشاط و انرژی بیشتر و توجه و تمرکز بر درس شد." و یا " اردوها و ایجاد نشاط در بچه‌ها باعث روحیه و انگیزه برای درس خواندن می‌شه."

رقابت سالم - محیط پویا

مشارکت کنندگان محیط‌های آموزشی را می‌پسندیدند که به آنها حس رقابت و تحرک بدهد، احساس دانشجویی کنند و انگیزه‌شان را برای فعالیت‌های علمی و تحصیلی افزایش دهد. صرف دیدن همکلاسی‌های درس خوان حس درونی انگیزه را در آنان بشدت تغییر می‌داد.

"موقعی که دانشجویها رو را در محوطه دانشگاه مشغول درس خواندن می‌بینم، انگیزه پیدا می‌کنم منم درس بخونم از اونا عقب نمونم."

"وقتی می‌بینم دوستانم از صبح زود درس می‌خوانن منم با انگیزه شروع می‌کنم."

حس رقابت و بهترین بودن با دیدن هم‌تایان کوشا در محیط دانشگاهی برانگیخته می‌شد، همانطور که مشارکت کنندگان متعددی به مواردی از قبیل جمله ذیل اشاره داشتند: "انگیزه من اینه که می‌خوام هر جا باشم بهترین باشم."

نمی‌تونم جزوه اش رو بخونم." و یا دانشجوی دیگری گفت "تو کلاس، اساتید اول می‌پرسن که شاگرد اولتون کیه و به بقیه توجه کمتری دارن."

صحبت‌ها و رفتارهای استاد یا به تعبیر دانشجویان موج منفی، انگیزه دانشجویان را نه تنها سرکوب می‌کرد بلکه مانع شکوفایی انگیزه در دانشجویان می‌شد.

"عاشق فیزیولوژی هستم رفتم تحقیق کردم استاد گفت بری چند تا... بخری و بفروشی بهتره از این رشته... حالا می‌خوام برم دوباره دیپلم بگیرم این دفعه ریاضی بخونم..."

دانشجویان به موج منفی استاد سریع عکس العمل نشان داده و از تصمیم خود منصرف می‌شدند. گویا انگیزه آنها به تایید استاد متصل است، دانشجویان مکرر برای تعیین رشته برای تحصیلات تکمیلی و یا حتی رشته‌ای که در آن مشغول به تحصیل هستند از اساتید خود مشورت می‌گرفتند.

"اساتید با حرفاشون می‌خواهن دانشجوی خوب تربیت کنند اما گاهی حرفاشون، واسه این رشته ساخته نشده‌ای،... باعث کم انگیزه‌ای می‌شه."

نحوه پاسخگویی استاد می‌توانست دنیای دانشجویان را منقلب نماید. باز خورد استاد می‌توانست انگیزه و تلاش آنان را برای یادگیری سرکوب و یا تحریک نماید.

دومین مضمون تبیین کننده دیدگاه و تجارب دانشجویان در خصوص ارتقای انگیزه در محیط آموزشی " نقش علمی - فرهنگی " بوده است.

مشارکت علمی - فرهنگی

مشارکت کنندگان در این مطالعه به حضور فعال در برنامه‌های آموزشی و پژوهشی به عنوان افزاینده‌های انگیزه برای یادگیری و مطالعه بیشتر اشاره کردند. اردوهای علمی و سمینارهای دانشجویی، فضاها و فرصت‌های کاملاً مناسبی برای پی بردن به توانایی‌های خود و یا تلنگرهایی برای انگیزه بیشتر تحصیلی بوده است.

دانشجو با استاد و داشتن استاد خبره از دغدغه‌ها و جذابیت‌های آموزشی و انگیزشی دانشجوی محسوب می‌شد. موج منفی در این مطالعه پیام‌ها، ایما و اشارات و رفتارهای آشکار و پنهانی اساتید بودند که باعث کاهش انگیزش تحصیلی دانشجویان می‌شدند. دانشجویان بر این باور بودند اساتید بایستی با صحبت‌های خود در آنان انگیزه ایجاد نمایند. برخی از مطالعات موجود حاکی از نفوذ زیاد انگیزه بر عملکرد تحصیلی دانشجویان (۱۰) و همچنین بین انگیزش و پیشرفت تحصیلی است (۱۵). تعدادی از دانشجویان، علی‌رغم صرف وقت و هزینه اقدام به تغییر رشته یا انصراف از تحصیل می‌کنند که بسیاری از این موارد مربوط به انگیزه ناکافی نسبت به رشته مورد نظر است (۱۶). مهارت‌های ارتباطی مدرس و احترام به دانشجویان سبب افزایش انگیزه آنان به درس و رشته درسی می‌شود (۱۷). دلگرمی دادن استاد به دانشجو و تشویق به یادگیری و اهمیت رشته از مواردی بود که دانشجویان را علاقمند به رشته می‌نمود و باعث افزایش انگیزه می‌شد. در یک بررسی در خصوص ویژگی‌های استاد خوب، ۹۸ درصد دانشجویان مودب بودن، صمیمیت و احترام به دانشجو و برقراری ارتباط با دانشجو را از خصوصیات خوب استاد می‌دانستند (۱۸). در بررسی حاضر بکرات مشارکت کنندگان به اهمیت روابطه دوستانه توأم با احترام و تسلط و خبرگی علمی استاد اشاره داشتند. عابدینی و همکاران (۱۳۹۱) نیز از احترام به دانشجو، تسلط بر مطالب علمی، به روز بودن استاد، رعایت عدالت در برخورد با دانشجویان، و مسئولیت‌پذیری به عنوان مولفه‌های مهم در روابط بین استاد و دانشجو نام برده‌اند (۱۹). در مطالعه دیگری از عوامل کاهش انگیزش آموزشی، مسائل مرتبط با آموزش و دانسته‌های استاد و فراگیری دانشجو بوده است. مهارت علمی اساتید و فراگیری خوب دانشجویان از مواردی بوده است که باعث افزایش انگیزه می‌شد (۲۰). بررسی دیگری نشان داد بین انگیزه تحصیلی و عامل آموزشی دانشکده‌ها بیشترین ارتباط برقرار بود به طوری که با افزایش میزان رضایت دانشجویان

وجود کانون‌ها و کمیته‌های دانشجویی در دانشگاه مانند انجمن‌های علمی و کمیته تحقیقات دانشجویی نیز در تبدیل محیط آموزشی به فضایی پویا و رقابتی سهم به‌سزایی داشت. دیدن شور و حال انجام کار دانشجویان در این کانون‌ها سبب انگیزه برای مشارکت در فعالیت‌های علمی می‌شد. "... در اولین جلسه خیلی مشتاق شدم..... دیدن اون شور و حال بچه‌ها برای تهیه بهتر مجله و مهم بودن قضیه باعث شد منم انگیزه حضور دو باره پیدا کنم."

وجود محافل علمی مانند برگزاری کنفرانس علمی منطقه‌ای و لو در حد کوچک اما با حضور پیشکسوتان علمی، در دانشگاه نه تنها با سود علمی همراه بوده است بلکه مشارکت کنندگان آن را عامل انگیزشی در مسیر زندگی تحصیلی خود می‌دانستند. در برخی از موارد از محیط‌های بالینی به عنوان محیط‌های پویا و سرزنده یاد می‌شد زیرا دانشجویان به این برداشت می‌رسیدند که قادر به انجام کاری هستند که برای دیگران مفید است و در نتیجه انگیزه برای یادگیری بیشتر می‌شد. "تموم شدن علوم پایه و ورود به بیمارستان انگیزه مون رو زیاد کرد." و یا "کمک به دیگران باعث می‌شه سلامتی شون رو به دست بیاورند انگیزه را برای مطالعه زیاد می‌کنه."

مشارکت کنندگان، وجود رشته‌های تحصیلات تکمیلی و همچنین امکان برقراری ارتباط با دانشجویان تحصیلات تکمیلی را در پویایی و رقابتی بودن محیط و در نتیجه بالا رفتن انگیزه آموزشی و تحصیلی خود موثر می‌دانستند: "مدیر گروه... از آوردن رشته... در مقطع کارشناسی ارشد به ما قول داد و این باعث شد انگیزه بچه‌ها بالا بره." دانشجوی دیگری نیز افزود: "امکان ارتباط صمیمی بین دانشجویان کارشناسی با دانشجویان کارشناسی ارشد به آدم انگیزه می‌ده."

بحث

نتایج این مطالعه نشان داد نقش استاد نقشی محوری و کلیدی در انگیزش دانشجویان است. گفتمان استاد با دانشجو، ارتباط

جلوگیری از خدشه دار شدن انگیزه درونی، ایجاد بستر مناسب، سازماندهی برنامه‌های آموزشی، توسعه هویت حرفه‌ای و فرصت مناسب برای عملکرد بهتر دانشجویان یک امر مهم برای مسئولین آموزشی خواهد بود (۲). از محدودیت این مطالعه انجام تحقیق در بین دانشجویان علوم پزشکی بود که ما سعی کردیم تنوع رشته تحصیلی را داشته باشیم اما نتوانستیم برخی متغیرهای دیگر را از قبیل مشخصات فردی داشته باشیم.

نتیجه‌گیری

داده‌های مطالعه موید آن بود که اساتید نقش محوری در انگیزه آموزشی دانشجویان دارند. کلام و گفت‌وگو انگیزشی و رفتارهای امیدبخش، منش استاد به همراه تسلط و خبرگی در انتقال دانش و مهارت می‌توانند منجر به شور و هیجان قابل توجه‌ای در دانشجویان شوند، ضمن این که تمامی ایما و اشارات و رفتارهای آشکار و پنهان اساتید که از نظر دانشجویان منفی برداشت می‌شد اثر عمیقی بر افت انگیزشی آنان می‌گذاشت. دانشجویان برای احساس سرزندگی نیاز به فضایی پویا و رقابتی داشتند تا بتوانند با شور و انرژی به فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و فرهنگی بپردازند. پیشنهادات برای مطالعات بعدی تجربیات اساتید از ایجاد انگیزه آموزشی در دانشجویان و همچنین انگیزش آموزشی در دانشجویان به تفکیک رشته انجام شود می‌تواند مفید باشد.

میزان انگیزه تحصیلی آنان افزایش داشته است (۲۱). علاوه بر نقش کلیدی استاد در انگیزه آموزشی دانشجویان، امکان مشارکت آنان در فعالیت‌های پژوهشی و فرهنگی از مواردی بود که در بالا بردن انگیزه مفید قلمداد شد. در مطالعه‌ای دانشجویان پرستاری اظهار داشتند علاوه بر درس مورد نیاز، درگیر کردن آن‌ها در مسائل پژوهشی و توجه به بعد پژوهشی علاوه بر بعد آموزشی سبب افزایش انگیزه آن‌ها به رشته می‌شود (۲۰).

در بررسی حاضر دانشجویان محیط پویا و رقابتی را که باعث یادگیری بهتر شود، را برای انگیزش لازم می‌دانستند. در یک ارزیابی اخیر (۲۰۱۳) نیز اثر محیط آموزشی بر انگیزش و موفقیت دانشجویان مورد صحنه قرار گرفت (۲۲). مطالعه الگوی آموزشی بهبود انگیزه آموختن در دو گروه از دانشجویان کارشناسی نشان داد ابعاد شناختی، رفتاری و عاطفی انگیزه آموختن و کارکرد تحصیلی، خود توانا پنداری و خودگردانی پس از اجرای الگوی آموزشی در گروه مداخله بهبود یافت (۲۳). بررسی وضعیت دانشجویان در دانشگاه‌های معتبر کشور در سال‌های اخیر نشان دهنده آن است که بر خلاف توان بالای تحصیلی دانشجویان و سطح کیفی بالای این دانشگاه، عده‌ای از دانشجویان، به ویژه در مقطع کارشناسی در بدو ورود و پس از آن با افت تحصیلی مواجه می‌شوند (۲۴). انگیزه درونی دانشجویان در طول تحصیل کاهش می‌یابد. لذا تقویت انگیزه و

References

- 1- Rouhi G, Hoseini S.A, Badeleh M.B, Rahmani H. Educational Motivation and its Relationship with some Factors among the Students of Golestan University of Medical Sciences. *Strides Dev Med Edu*. 2008; 4(2): 77-83 [Persian].
- 2- Mirlohi S H. A background for discussion about content. *Educ Train Q*. 1992. 30 [Persian].
- 3- Rassaian N. Introducing a research-centered teaching method for scientific lectures. *Pejouhandeh Q Res J*. 1997;2(5): 12-3 [Persian].
- 4- Brewer EW, Burgess DN. Professor's role in motivating students to attend class. *J Ind Teach Educ*. 2005; 42(23): 23-47.
- 5- Hirsch G. *Helping college students succeed: A model for effective intervention*. 1st ed. Philadelphia: Brunner-Routledge 2001: 85-8.
- 6- Cantor N., Sanderson C.A. *Life task satisfaction and well-being*. New York: Russell Sage 1999: 230-23.
- 7- Berger K.S. *The developing person through the life span* (5th ed.). New York: Worth 2001: 499-505.
- 8- Askari J. Assessment of risk factors of motivational deficiencies in university students from their viewpoints. *Iran J Psychiatr Clin Psychol*. 2006;11(43): 462-55 [Persian]
- 9- Ekman P., Freisen W.V. A new pan-cultural facial expression of emotion. *J Motiv Emot*. 1986; 10 (2): 159-68.
- 10- Kusurkar RA, Ten Cate TJ, Vos CM, Westers P, Croiset G. How motivation affects academic performance: a structural equation modeling analysis. *Adv Health Sci Educ Theory*. 2012: 22
- 11- Bakhshandeh bavarsad M, Hakim A S, Azimi N, Latifi M, Ghalvandi H. Nursing Students Viewpoints about Educational Motivation and its Related Factors in Ahvaz Jundishapur Uni Med Sci. 2015; 7 (1) :35-44 [Persian].
- 12- -Naseh L, Mardanian Dehkordi L, Naseh H. Investigation of Educational Motivation and Its Related Factors in Students of Shahrekord University of Medical Sciences. *JMED*. 2017; 12 (1 and 2) :27-39 [Persian].
- 13- Holloway I, Wheeler S. *Qualitative Research in Nursing*, Oxford. 2002.
- 14- Hsiu-Fang H. Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qual Health Res* 2005; 15(9) 1277-88.
- 15- Tamannaifar M. R, Gandomi Z. Correlation between achievement motivation and academic achievement in university students. *Educational Strategies* 2011;4(1): 15-9 [Persian].
- 16- Hashemipour M. Dental Students' Motivation for Entering Dentistry in Kerman School of Dentistry. *Iran J Med Educ*. 2006; 6 (1): 109-15 [Persian].
- 17- Heshmati F, Vanaki Z. Effective clinical instructor: A qualitative study. *Iran J Nurs Res*. 2009; 4(12-13): 39-53 [Persian].
- 18- Mobaraki A, Koldvi A. The specialties of a good master from the viewpoint of students of Yasouj University of Medical Sciences. *Dena, Q J Yasuj Facult Nurs Midwif*. 2007; 2(2): 55-62 [Persian].
- 19- Abedini M R, Abassi A, Mortazavi F, Bijari B. Students' Viewpoint of Factors Affecting Teacher-Students Communication: A Study in Birjand University of Medical Sciences. *Iran J Med Educ*. 2012;12(6): 439-47 [Persian].
- 20- Najafi kolyaee M, Sharif F, M M, Jamshidi N, Karimi S. Decrease in motivation of nursing students: A qualitative study. *Iran J Nurs Res*. 2011; 6(21): 39-47 [Persian].
- 21- Roohi G, Asayesh H. Students' Academic Motivation in Golestan University of Medical Sciences. *Iran J Med Educ*. 2012; 12(3): 152-59 [Persian].
- 22- Baeten M, Dochy F, Struyven K. The effects of different learning environments on students' motivation for learning and their achievement. *Br J Educ Psychol*. 2013; 83(3):484-501.
- 23- Raheb Gh., Hameedy M., Akhavan M T., Rezaabakhsh H. Designing and testing a learning motivation improvement model based on social constructivism theory. *J Behav Sci*. 2009;3(1): 79-83
- 24- Borhan E, Azimi K. Using correlational rules and cluster analysis in pathology of academic failure of Amirkabri University of Technology students. *The First National Conference of Data Analysis*, 2007, Tehran, Iran [Persian].



The Study of University Students' Perspectives and Experiences on Promoting Educational Motivation in Golestan University of Medical Sciences in 1393/2015

Leila Jouybari¹, Farzaneh Mokhtari², Maryam Noorzi³, Akram Sanagoo^{4*}

Abstract

Introduction & Objectives: The students with high motivation usually study harder and achieve greater success. In many cases, academic success or failure, tied with personal motivation. The aim of this study was to explore the perspective and experiences of the university students about the ways of promoting the motivation.

Method: In this study (2015/1393) with a qualitative approach, using purposeful sampling and considering maximum variety, 44 students from Golestan University of Medical Sciences participated. The data gathered through individual semi-structured interviews. All interviews were tape recorded, transcribed line by line and analyzed using conventional content analysis method.

Results: The data analysis revealed main themes such as “professor”, “scientific-cultural participation”, and “sound competition-dynamic climate”, as well as a sub-theme “negative clues” which explain the students' experiences and perspectives about factors promoting educational motivation in academic settings.

Conclusion: The data indicated the pivotal and key role of the professors in promoting educational motivation of students, while providing a dynamic and competitive climate and opportunities for participating in scientific and cultural programs had crucial importance.

Keywords: Motivation, Way of promotion, Students, Conventional content analysis

1- Associate professor, Nursing Research Center, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran

2- Student Research Committee, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran

3- Student Research Committee, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran

4- (*Corresponding author), Associate professor, Education Development Center, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran

Email: sanagu@yahoo.com, sanagu@goums.ac.ir- Tel: +981714430360- Fax: +981714425171 Cellphone: +989112703978